

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 7

Tilleggsspørsmål nr.

Emne: Skar

Oppskr. av: Mannes Sprøve

(adresse): Tvensid (Telemark)

Fylke: Telemark

Herad: Lunde

Bygdelag: Nordbygda

Gard: Bøtte øvre
(Sprøve)

G.nr. 2 Br.nr. 4

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Deils p. g. eiga røynsle
& deils motera eller

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Tor Olavson Tjønnes (bonde, Lunde, født i Seljord
10.7. 1875. Flytt til Lunde ca 1898-1899.)

SVAR

Attas, det viktigaste føres for bruskapen, høyet er laivret av asp og rogn og seiju og fleire andre mykje nytta, då serleg som hjelpefôr i tørkeår. Laivret bli då brenne i "kjervar" som liknar mest koruband og lagra i lode eller under loda eller på Asen eller annan stad. Men fyrst måtte det vera tørka ute. Somt laivret d. d. orolavret bli hakka og salla og saleis spara til vinterbruk.

1. Noko samnamm for dei ymre slag for har ein i grunnen ikkje. Men ord som hjelpefôr (eller hjölpefôr) eller raske (eller rüskefôr) vil vera gode skjønelige i bygda eller som ein gjerne taler om å rüske bilhúsas for å hjelpe seg igjennom vinteren. Merkefor vil helst vera ei ikkjend nemning for lundheringar. Merkeaving det same.
2. Skar og beil er kjende ting her og kjende nemningar. Brøn brukast men kallast berre ris.
Skar har vore bruka ikkje så lite i knupsane

fjorår. Det lyer bli å skava "ru dei. Eg
skavar (some sa. skjever, men det hadde dei
væ læst leuge oppi i fjelbygdene seljord o.a.
st.) litt idag. Noko skov igjen og litt
har eg skove før."

4. Skov har blitt nytta nok så mykje
før i tida, mindre i seinare år, til
kroterfor. Før var det meir som eit
regulært fjorlag, men seinare ^{meir} til
hjelp i vanskelege år. Det var allis fortause,
for før var så fæl til å kiste ikkje
laur av osp og silje og slike. (For fjorlaget)

5. Dei treslag ein helst vil skava av, var rogn
og selje (silje) og osp eller lind og eller aln
og andre laivtre etu som dei hadde til å
vera lette å finna. Ein kan snarast
segga at det berre blei bruka visse
slag laivtre. Av andre fjorlag har
kys og andre kroter - såu og fjel og
endå til hestem sometider fått litt bar
å eta. Fjorlaget likar dei. I forkearet
1941 blei ikkje nytta heile tida, Fjell
dyra "melasse" på fjorlaget. At dei
det gjerer.

6. Med ordet "skov" meiner me ikkje her ein
sær treslag.

7. Slike rein som "Almen gjæ, ræinen fœ
a.s.v. skriv seg nok ikkje herifrå, men
er kjent helst gjennom bøker eller ved
overlevering munnarleg andre stader ifrå.
Detta kan ein gå utifrå er så, avdi "ræin",
"almen" og "selje" heiter "rogn", "almen" og "silje"
på lundheringsmål.

8. Hestem fekk ikkje skov. Men elles fekk heile

7 II
3
buiskapen skar om varen: fôrknipa.

Budeia gav dei skavet for seg sjøls, ikkje
blanda ikon med høgel eller anna for.
Om det var noko slag skar krøtera ikkje
ville eta? Orebork Ranskje ikkje.

9. At ein fekk meir skjolk når kyrne fekk
skar treis og smandt, og smæret blei
vel ikkje gult. Om skar av visse treslag
ville gjeva mjølka beisk smak? Nei, det
treis og ikkje.

10. Ein skar ikkje, berre den viden ein elles
skulle ha til høset. Ein gjekk særskilde
kiras etter skar. Å skava herjevden
og nytta skavet til krøtera kjemmer ein
ikkje tee her.

11. Uttrykka i marka eller dra på markaskog
som dei somestad seier er utrytta
tyd oss. Alle seier berre at me skal
hente skarved eller reise etter skar-
ved. Eller kunne ein bruke mange slag
for i knipetak får som nå. Som i fjore
verdskrigen! Sveinung Nausson fortalde
ein gang at han dengongen i forlaga
brukle "saganügg" (sagnügg) blanda med
hesselrot. Men han måtte vel ha mjøla
det godt (for det mjøl var i fä da)

14. Det er om varen dei kallar skar.

For dei ^{her} rekna det for seleg sitt arbeid
å finne skarved, har gjekk høgt
noko om. Men det skal ha vore skikke
også her i bygda og henta skar fangpredy.
For det da skulle vera på fastane hjarta
for og ikkje seigja for visst.

15. På tinnel sat dei og skava for det minste

16. Reidskapen dei brukte til skasvinga var ein vanleg follekniv med stok blad. Some kunne nok kauskje gjer seg ei seer skashniv med kausstak i bue endar. Men mest vanleg var follekniven. Vitte ei forekan med begge hendar tilla ein ein kauskje tyfille kring den skafelause enden.

17. "Nai far skor, stidde han ^{skar} skapveden med vintere handa og skor med høgre. Arnan måte i skara på kjemmer og ikkje til (fotel for Timinas om far sin, Oas Foreland. Joss 1816) Joleis er beskrevet og skapar ved vedkjulet som fotelst om annans stad i fri, ikkjeitt for meg. Ordet "Shashal" kjemmer me ikkje.

18. Stonga som kallas skashalleu på andre stader er ikkjend her.

19. Lat med han skor med ein kniv, det søg og far gjørd mange gonger. Andre måtte kjemmer og ikkje. Men og var nå berre ein gütunge (sagja for)

20. Veden ein skjen kallas ein skaskibbar

21. Pers navn på bokblisane som er skara av han me ikkje.

22. Om ein skjen berre kunne kjemmas eller grov med, kan det vera så ymist med. Veden som blir skove kan vera så ein 60-70 cm lang.

23. Ein kan ikkje noko namn på skaskibbar eller fjukkliken på deim.

24. Ein bør helst ikkje la noko av ved fylgje med i skaret. Dyra et det best ^{er} _{er} best

711

booken.

25. Vænn som ein skava av rytta ein vauky bot
ot bakstevet o annan ved.

Jå fortie Jost (Thomas)
Jå sat fur ^{nær} (då) kær skov.

26. Nå ryttar ein ~~men~~ ikkje skav tei for,
men del r lkkje gode i seggi
ou ein kær slutta heill uld
del. For saime liker del. Hått er
grov tei i gnaje boke.